

LR Seimo Aplinkos apsaugos komitetui
LR Seimo Kaimo reikalų komitetui

DĖL LR MIŠKŲ ĮSTATYMO IR SU JUO SUSIJUSIŲ ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

Teikiame *Šimonių girios bendruomenės* ir *Asociacijos “Gyvo Žalio”* pastabas ir pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos miškų įstatymo ir susijusių įstatymų projektų, atsižvelgdami į 2025 m. gruodžio 3 d. Vyriausybės išvadą Nr. 843¹

***Šimonių girios bendruomenės tikslai:** Šimonių girios bendruomenė siekia užtikrinti gamtai artimą miškininkystę, biologinės įvairovės išsaugojimą saugomoje teritorijoje, kurioje mes gyvename ir veikiamo - Šimonių girios biosferos poligone (Natura 2000 teritorija) bei vietos bendruomenių teisę į tvary ir rekreacinę miškų aplinką. Iš šios pozicijos vertiname, kad esamas Miškų įstatymas yra ydingas ir neatitinka visuomenės lūkesčių, todėl turi būti keičiamas. Dabartinis miškų naudojimas ignoruoja ekologinius, socialinius ir kultūrinius poreikius. Valstybinių miškų intensyvus ir vienpusiškai ūkinis eksploatavimas, mūsų vertinimu, pažeidžia jų konstitucinę paskirtį tarnauti visos visuomenės interesui*

***Asociacija “Gyvo Žalio”** siekia atstovauti ir užtikrinti gamtos teises, viešą interesą bei žmogaus teisę į švarią ir sveiką aplinką, taip stiprinant visos ekosistemos ir visuomenės sveikatos atsparumą; mūsų tikslas užtikrinti socialinių, rekreacinių ir ekologinių funkcijų plėtojimą, bei nemedieninės ekonomikos ir kitų miško paslaugų vystymą.*

Šimonių girios bendruomenė ir Asociacija “Gyvo Žalio” remia „Girių spiečiaus“ tikslus ir ragina įgyvendinti Nacionalinio miškų susitarimo sutarimus bei nustatyti naują tvarų miškų naudojimo balansą.

Mūsų vertinimu svarstomas Miškų įstatymo projektas neatitinka Nacionalinio miškų susitarimo nuostatų ir neužtikrina reikiamos gamtos bei visuomenės interesų apsaugos. Projekte trūksta ambicijos dėl ekologinių tikslų, skaidraus planavimo ir realios visuomenės įtraukties.

Dabartinio įstatymo projekto vertinimas

1. Nepakankamos ambicijos miškų grupių pertvarkoje:

- Įstatymo projektas neturi pakankamos ambicijos miškų grupių pertvarkoje. Jis neįpareigoja reikšmingai keisti grupių pasiskirstymo, todėl daug vertingų saugomų teritorijų miškų lieka **IV grupėje** su silpnu apsaugos režimu. **II grupės**

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2dc0f243d0d011f0a842b0e89767e3dc?ifwid=1bxa9r2yui>

kriterijai per siauri – jie neapima daugelio vertingų saugomų teritorijų miškų, gamtinių koridorių ir kitų svarbių gamtos vertybių.

2. **Plynieji kirtimai:**

- Net ir sumažinti plotai sunaikina ekosistemas, fragmentuoja buveines, skatina dirvožemio degradaciją ir mažina kraštovaizdžio stabilumą.

3. **Rekreaciniai/Socialinio prioriteto miškai:**

- Siūlymas apsaugoti tik 1 km nuo miestų ribų esančius miškus ignoruoja miestelių ir gyvenviečių rekreacinius poreikius.

4. **Suinteresuotos visuomenės ir bendruomenių teisių ignoravimas, įtraukimo trūkumas:**

- Ignoruojama teisė į gyvenamąją aplinką. Miškų planavimo procesai išlieka uždari, visuomenės ir specialistų dalyvavimas ribotas, o jų teisės – neapibrėžtos.

5. **Lankymosi miškuose ribojimai:**

- Siūlomi pertekliniai apribojimai riboja visuomenės teisę lankytis miškuose ir naudotis jų rekreaciniais ištekliais.

Mūsų siūlymai

1. **Miškų grupių pertvarka :** Šiuo metu siūlomas teisinis reguliavimas **nesuteikia tinkamos apsaugos saugomų teritorijų miškams**. Nors teoriškai atsiranda galimybė juos priskirti IIA grupei, pagal siūlomą formuluotę tai nėra užtikrinama ir gali būti taikoma fragmentiškai.

Lietuva stodama į Europos Sąjungą įsipareigojo apsaugoti Natura 2000 teritorijas ir pati pasirinko jų tinklą. Per daugiau nei 20 metų Lietuva gavo reikšmingą ES finansavimą, skirtą įvairioms sritims — nuo infrastruktūros iki aplinkosaugos projektų. Todėl valstybė turi vykdyti ir savo įsipareigojimų dalį, užtikrindama ne tik formalią, bet ir realią Natura 2000 teritorijų apsaugą.

Šiuo metu prieš Lietuvą jau pradėtos Europos Komisijos pažeidimo procedūros dėl Natura 2000 teritorijų apsaugos neužtikrinimo, o Aplinkos ministerijai pavaldžios institucijos — Valstybinė miškų urėdija ir Valstybinė miškų tarnyba — teismuose ginčijasi su suinteresuota visuomene dėl šių miškų apsaugos. Tai rodo sisteminę problemą ir būtinybę apsaugą įtvirtinti įstatymo lygiu.

Be to, **siūlomas 1 km apsaugos atstumas aplink miestus yra nepakankamas.**

Nacionaliniame miškų susitarime buvo aiškiai sutarta, kad miškai turi būti saugomi aplink visas gyvenamąsias teritorijas, o ne tik aplink miestus. Todėl socialinio

prioriteto miškų grupė turi būti taikoma plačiau, kad realiai apsaugotų gyvenamąją aplinką ir visuomenės poreikius.

Ambicingas, ES gamtosaugos įsipareigojimus ir ES biologinės įvairovės strategiją įgyvendinantis sprendimas būtų **visus Lietuvos saugomų teritorijų miškus priskirti I (rezervatinių miškų), IIA (ekosistemų apsaugos) arba IIB (socialinio prioriteto) grupėms.**

Pereinamuoju laikotarpiu saugomų teritorijų miškai, kurie dar nėra priskirti IIA ar IIB grupėms, turėtų būti priskiriami III grupei, papildžius jos apibrėžimą taip, kad būtų aiškiai taikomi gamtiškosios miškininkystės principai.

ES biologinės įvairovės strategija iki 2030 m. nustato tikslą sustabdyti gamtos nykimą, atkurti ekosistemas, apsaugoti 30 % teritorijos ir bent 10 % suteikti griežtą apsaugą. Šių tikslų neįmanoma pasiekti, jei saugomų teritorijų miškai ir toliau liks be aiškos, įstatymo lygiu įtvirtintos apsaugos. Toėl siūlome:

- Plėsti **I grupės miškų dalį** iki bent 10 %, kad būtų užtikrinta rezervatų ir kertinių buveinių apsauga. Sudaryti sąlygas priskirti miškus šiai grupei ir paliekant teisę juose lankytis.
- Ženkliai plėsti **II (A ir B) grupės miškų plotus saugomose teritorijose**, III ir IV grupės sąskaita. **Visiškai atsisakyti IV grupės miškų saugomose teritorijose, pertvarkyti juos į I, II ar III grupę**, nustatant gamtai artimos miškininkystės režimą ir griežtai ribojant plynus kirtimus.
- **II grupės apibrėžimus išplėsti**, įtraukiant ir kitus saugomų teritorijų miškus, iskaitant Natura 2000 teritorijas, biosferos poligonus ir EB svarbos buveines kartu su buferinėmis zonomis (30m).
- Siūlome **8 straipsnio 3 dalį patikslinti**, aiškiai įtraukiant, kad I grupei priskiriamos ir **sengirės bei kitų miškų sengirių bruožų turinčios miškų dalys**, nepriklausomai nuo to, ar jos yra saugomose teritorijose. Vertingos sengirių bruožų teritorijos egzistuoja ir už saugomų teritorijų ribų (pvz., kertinės buveinės, FSC saugomos teritorijos), tačiau be priskyrimo I grupei jos neturi įstatymo lygio apsaugos, o jų prieaugis nepagrįstai įtraukiamas į kirtimų normas: *3. I grupė – rezervatiniai miškai: valstybinių gamtinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos stebėsenos teritorijose esančių gamtinių rezervatų ir rezervatinių apyrbų miškai, draustinių miškų dalys, sengirės ir kitų miškų dalys, turinčios sengirių bruožų. Pagrindinė funkcinė paskirtis – leisti vykti natūraliems procesams miškuose, formuoti sengirėms.*

- Siūlome patikslinti 8 straipsnio 4 dalies 2 punktą, pakeičiant grupės pavadinimą į **socialinio prioriteto miškai** ir atitinkamai išplečiant apibrėžimą, kad jis apimtų ne tik rekreacijai, bet ir **kultūrinėms, dvasinėms bei gyvenamosios aplinkos apsaugos funkcijoms** svarbius miškus. Taip pat būtina aiškiai įvardyti, kad šiai grupei priskiriami miškai yra svarbūs **gyvenamosios aplinkos kokybei**, kaip buvo sutarta Nacionaliniame miškų susitarime – **kad miškai turi būti saugomi aplink visas gyvenamąsias teritorijas, o ne tik aplink miestus.** 2) B – ~~rekreaciniai~~ **socialinio prioriteto** miškai: miško parkai, miestų, ~~ir~~ prie ~~miesto~~ **urbanizuotų/gyvenamųjų teritorijų** 1 km atstumu esantys miškai, kultūrinių draustinių, kultūrinių rezervatų miškai ar jų dalys, valstybinių parkų rekreacinių zonų miškai, rekreaciniai miško sklypai ir kiti **gyvenamosios aplinkos apsaugai**, poilsui ar kitoms socialinėms, kultūrinėms ir dvasinėms vertybėms puoselėti skirti miškai. Pagrindinė funkcinė paskirtis – formuoti ir išsaugoti rekreacinius ar kitus socialinius, kultūrinius ir dvasinius visuomenės poreikius geriausiai tenkinančius miškus ir miško aplinką.
- Siūlome saugomų teritorijų miškus, nepriskirtus I ar II grupėms, **įtraukti į III grupę, 8 str. 5 d. (III grupė – apsauginiai miškai), papildant jos apibrėžimą.** Visose saugomose teritorijose turėtų nelikti ūkinio prioriteto miškų, o miškuose turėtų būti taikomi gamtiškosios miškininkystės principai:
5. III grupė – apsauginiai miškai: genetinių, draustinių ar jų dalių, atkuriamųjų ir genetinių sklypų, miško sėklinių medynų, laukų apsauginiai, apsaugos zonų miškai, nacionalinių parkų miškai, nepriskirti I ir II miškų grupėms, **saugomų teritorijų miškai, nepriskirti I ir II miškų grupėms.** Pagrindinė funkcinė paskirtis – formuoti aplinkos sąlygoms atsparius ir produktyvius medynus, galinčius geriausiai atlikti dirvožemio, oro, vandens, žmogaus gyvenamosios aplinkos apsaugos funkcijas.

2. Saugomose teritorijose – gamtai artima miškininkystė:

- Drausti plynuosius kirtimus, išskyrus išskirtinius gamtotvarkos atvejus. Prioritetą teikti biologinės įvairovės ir ekosistemų gerovės užtikrinimui bei daugiaraščių ir įvairiaamžių medynų ugdymui.
- Kovoiant su klimato krize, didinti anglies kaupimą senėjančiuose saugomuose miškuose, kartu užtikrinant biologinės įvairovės išsaugojimą.

3. Rekreaciniai ir urbanizuotų teritorijų miškai:

- Socialinio prioriteto/rekreacinius miškus plėsti į miestelių ir gyvenviečių miškus, apsaugant juos nuo intensyvios ūkinės veiklos.
- Miškuose šalia gyvenamųjų teritorijų atsisakyti plynųjų kirtimų, įgyvendinant miškininkystę, skirtą mikroklimato gerinimui bei rekreacinių, dvasinių ir kultūrinių bendruomenės poreikių tenkinimui.

- Pertvarkant gyvenamųjų teritorijų ir šalia jų esančių miškus įtraukti vietos gyventojus į sprendimų priėmimo procesą, bet užtikrinant, kad miškininkystė būtų vykdoma tausojant biologinę įvairovę bei laikantis gamtai artimų miškininkystės principų.
4. **Suinteresuotos visuomenės, bendruomenių teisių ir teisės į gyvenamąją aplinką užtikrinimas**

Iki šiol Miškų įstatymas nepripažino prie miškų gyvenančių gyventojų ir kitų suinteresuotų asmenų kaip miškų politikos subjektų, nors jų gyvenamoji aplinka tiesiogiai priklauso nuo miškų būklės ir tvarkymo. Siekiant užtikrinti teisę į sveiką ir švarią aplinką bei įgyvendinti Orhuso konvencijos principus, siūlome į Miškų įstatymo **2 straipsnį** įtraukti suinteresuotos visuomenės sąvoką. Tai būtina ir Nacionalinio miškų susitarimo įtvirtintam visuomenės įtraukimui į miškų valdymo sprendimus: ***Suinteresuota visuomenė – vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų, kuriems daro arba gali daryti poveikį miško tvarkymo ir naudojimo sprendimai arba kurie yra suinteresuoti šių sprendimų procesu. Asociacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys (išskyrus valstybės ar savivaldybės, jų institucijų įsteigtus juridinius asmenis), kurie įsteigti teisės aktų nustatyta tvarka ir skatina aplinkos apsaugą, visais atvejais laikomi suinteresuotais asmenimis.***

- Kompleksinė miškų ūkio veikla turi apimti ne tik medienos auginimą ir naudojimą, bet ir miškuose esančių gamtinių, kultūrinių, dvasinių bei gyvenamosios aplinkos vertybių apsaugą. Bendruomenėms svarbu, kad valstybinė miškų urėdija užtikrintų ne vien ūkinę, bet ir gyvenamajai aplinkai saugią ir sveiką miškų tvarkymo praktiką. Todėl **2 str. 11 d. (sąvoka „Kompleksinė miškų ūkio veikla“)** siūlome papildyti:
Kompleksinė miškų ūkio veikla – veikla, apimanti miškų įveisimą, atkūrimą, priežiūrą, apsaugą, racionalų miško išteklių naudojimą, medienos ruošą ir prekybą mediena, miško ištekliais ir biokuru, taip pat miško ekosistemų funkcijų vykdymo užtikrinimą ir palaikymą, gamtos vertybių apsaugą, gamtotvarkos priemonių miškuose įgyvendinimą, gyvenamosios aplinkos apsaugą, kultūros ir dvasinių vertybių miškuose apsaugą, miško infrastruktūros įrengimą ir priežiūrą.
- **Siūlome keisti 3 straipsnio 4 ir 5 dalis**, kad būtų sustiprintas visuomenės įtraukimas ir skaidrus miškų valdymas.

3 str. 4 d. (Aplinkos ministerija):

Siūlome nustatyti aiškią dialogo ir tarpininkavimo tvarką tarp suinteresuotos visuomenės ir miškų savininkų, kaip numato NMS 3.2.6.

3 str. 5 d.:

– Siūlome papildyti institucijų funkcijas konsultavimu dėl gamtinių, kultūrinių ir socialinių miškų verčių.
– Siūlome įtvirtinti institucijų tarpininkavimą ir metodinę pagalbą susitarimams tarp suinteresuotos visuomenės ir miškų savininkų (NMS 3.2.6).

– **Nepritariame, kad Valstybinė miškų tarnyba pati rengtų ir pati tvirtintų miškų priskyrimo miškų grupėms planus. Tokia funkcijų koncentracija vienoje institucijoje prieštarauja NMS susitarimams dėl skaidrumo ir nepriklausomo planavimo. Siūlome to atsisakyti.**

- **Siūlome keisti 5 straipsnio 5 dalį**, kad būtų aiškiai įtvirtinta išimtis, leidžianti padalyti ir įsigyti mažesnius nei 5 ha miško plotus tais atvejais, kai jie yra svarbūs gyvenamosios aplinkos, gamtinių, kultūrinių ar dvasinių vertybių apsaugai. Tokiais atvejais atskirti plotai turi būti priskiriami I arba II miškų grupei. Tai sudarytų realias galimybes suinteresuotai visuomenei įsigyti ir išsaugoti nedidelius, bet vertingus miškus, kurių apsaugai tokio ploto pakanka, o mažesnė kaina padidintų jų išpirkimo galimybes.
- **Siūlome keisti 6 straipsnį**, atkuriant dabar galiojančio Miškų įstatymo 41 straipsnio nuostatą dėl pirmumo teisės įsigyti mišką ir patikslinant 1 d. 2 punktą taip, kad pirmumo teisę turėtų **bet kuris gretimo žemės sklypo savininkas**, o ne tik miškų ūkio paskirties žemės savininkas.

Tai būtina, nes gretimų miškų išpirkimas yra svarbus gyvenamosios aplinkos apsaugai ir greta esančio miško teikiamų ekosistemų paslaugų išsaugojimui.

5. Lankymosi teisės užtikrinimas:

- Įstatyme neturėtų būti naujų apribojimų lankytis miškuose. Užtikrinti visuomenės teisę laisvai naudotis miškais rekreacijai, laikantis atsakomybės ir pagarbos gamtai principų.
- Pastaba dėl **10 straipsnio 7 punkto**. Nepritariame siūlomai 10 straipsnio 7 punkto formuluotei. Siūlomas ribojimas apsisistoti poilsiui tik specialiai įrengtuose objektuose nepagrįstai apriboja teisę lankytis miškuose ir neatitinka Miškų įstatymo principo, kad miškai yra atviri visuomenei. Papildomas draudimas sukurtų perteklinį reguliavimą ir apsunkintų tradicinį, aplinkai nekenkiantį lankymąsi miškuose. Siūlome jo atsisakyti.

6. Planavimo skaidrumas ir įtrauktis:

- **Siūlome keisti 2 straipsnio 14 punktą**, nes dabartinė miško sąvoka yra klaidinanti: ji mišką laiko ir kirtavietes, ir jaunuolynus, ir kitus plotus, kuriuose nėra susiformavusio medyno. Tokia apibrėžtis neatitinka FAO miško sąvokos, pagal kurią miškas yra žemės plotas **su medynais, kuriuose medžių aukštis siekia ne mažiau kaip 5 metrus**. Toks patikslinimas užtikrintų, kad mišku būtų

laikomi tik tie plotai, kurie atitinka tarptautinius kriterijus ir realiai funkcionuoja kaip miško ekosistemos, o ne laikini miško atkūrimo etapai.

Tikslesnė miško sąvoka – **žemės plotas su medynais, kuriuose medžių aukštis yra ≥ 5 m** – leistų vesti skaidresnę ir tarptautiniams standartams prilygstančią statistiką. Tuo pačiu kirtavietės, jaunuolynai ir kiti miško atkūrimo etapai galėtų būti aiškiai ir nuosekliai priskirti **miško žemės** sąvokai, kaip tai jau numatyta 2 straipsnio 34 punkte. Tai užtikrintų, kad teisinėje sistemoje būtų aiškiai atskirta:

– **kas yra miškas (susiformavęs medynas ≥ 5 m),**

– **kas yra miško žemė (įskaitant atkūrimo etapus).**

Toks atskyrimas pašalintų dabartinį neapibrėžtumą, pagerintų statistikos kokybę ir suderintų Lietuvos teisinį reguliavimą su FAO miško apibrėžimu.

- Siūlome **14 straipsnyje atstatyti Miškų tvarkymo schemas** kaip specialiojo teritorijų planavimo dokumentą. (Miškų tvarkymo schemas yra vienintelis planavimo lygmuo, kuriame derinami skirtingi interesai ir užtikrinamas visuomenės dalyvavimas. Jų atsisakymas panaikina įtraukų sprendimų priėmimą ir prieštarauja NMS susitarimams.)
- Siūlome **neperduoti tvirtinimo funkcijos Valstybinei miškų tarnybai** ir palikti galioti dabartinę tvarką, kai miškų priskyrimo miškų grupėms planus tvirtina **aplinkos ministras**. (Ta pati institucija negali ir rengti, ir tvirtinti to paties dokumento – tai mažina skaidrumą, panaikina nepriklausomą kontrolę ir silpnina visuomenės pasitikėjimą. Sprendimai dėl miškų grupių turi būti priimami viešai, atskaitingai ir su aiškia atsakomybių atskirtimi).
- Siūlome **įstatymą papildyti nuostata**, kad suinteresuota visuomenė būtų informuojama ir įtraukiama **Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka**, o ne vien paskelbiant informaciją institucijų svetainėse. Gyventojai, kurių gyvenamojoje aplinkoje planuojami pokyčiai, turi būti informuojami tiesiogiai ir turėti realią galimybę dalyvauti sprendimų priėmime. Tai atitinka Nacionalinio miškų susitarimo reikalavimus, kurie numato aiškias procedūras dėl visuomenės informavimo, dalyvavimo planavimo ir projektavimo stadijose, jų teisių ir pareigų apibrėžimo bei pasiūlymų ir ginčų nagrinėjimo tvarkos.

- Siūlome atsisakyti 19 str. 1–2 d. įtvirtinto baigtinio atvejų, kuriems nereikia kirtimų leidimų, sąrašo, nes toks detalus reguliavimas įstatyme yra netinkamas, sunkiai keičiamas ir jau dabar kelia abejonių dėl poveikio miško ekologinėms, socialinėms ir ekonominėms funkcijoms. Dalis išvardytų atvejų nesuderinami su miškų grupių paskirtimi, ignoruoja technologinę pažangą ir gali sudaryti sąlygas reikšmingam poveikiui Natura 2000 teritorijose. Siūlome įstatyme nustatyti tik principus, o konkrečius atvejus palikti poįstatyminiams teisės aktams. **Taip pat siūlome išlaikyti 20 darbo dienų leidimų išdavimo terminą** (19 str. 4 d.), nes jo trumpinimas mažintų leidimų kokybę esant ribotiems administraciniais resursams. **Siūlome neilginti leidimų galiojimo termino iki 24 mėnesių** (19 str. 8 d.), nes esant neintegruotoms informacinėms sistemoms ir neįgyvendintai leidimų atšaukimo tvarkai kyla rizika, kad kirtimai vyks pasikeitus apsaugos reikalavimams, įskaitant naujai nustatytas saugomų rūšių radavietes.
- Miškų planavimo sistema turi būti atvira ir užtikrinti ankstyvą bendruomenių, visuomenės ir specialistų įtraukimą. Atsisakyti Valstybinės miškų tarnybos vienvaldiškumo tvirtinant planus.

7. Kompensacijos ir paskatos:

- Miškų savininkai turi būti skatinami taikyti draugiškus ūkininkavimo režimus ne tik kompensacijomis, bet ir finansinėmis paskatomis, tokiomis kaip mokestinės lengvatos.

Baigiamosios pastabos

Šimonių girios bendruomenė ragina peržiūrėti Miškų įstatymo projektą, atsižvelgiant į pateiktus siūlymus, kad būtų užtikrintas **tvarus miškų naudojimas, biologinės įvairovės išsaugojimas ir klimato krizės švelninimas**, kartu tenkinant visuomenės bei vietos bendruomenių poreikius. Tikime, kad konstruktyvus dialogas leis pasiekti subalansuotą ir ilgalaikį miškų valdymą.

Pasirašo:

Barbora Domarkaitė, Šimonių girios bendruomenės pirmininkė

Monika Peldavičiūtė, Asociacija “Gyvo Žalio”

